

MARC SLEEN EN GENT

Een unieke relatie in unieke stripverhalen

Guido De Bruyker

In de jaren na 1945 speelden stripverhalen voor de oplage van Vlaamse kranten een belangrijke rol. Niet toevallig waren rond die tijd grote talenten opgestaan, zoals een Hergé in Brussel, of een Vandersteen in Antwerpen. Maar ook Gent liet zich in het genre niet onbetuigd. Al in de jaren '30 publiceerde *Vooruit* beeldverhalen op scenario's van John Flanders en Richard Minne, getekend door Fritz Van Den Berghe (jawel, de schilder). En vanaf 1950 schreef dagblad Het Volk op dit terrein zowaar geschiedenis, met auteurs zoals Budt (Leo De Budt), Jef Nijs, Rik Clément, en, vooral, Marc Sleen.

Wellicht is het een open deur intrappen te beweren dat de enige nog overlevende van die generatie strippioniers, de nu 91-jarige Marc Sleen (sinds 1999 ridder -), een fenomeen buiten categorie is. Zijn bijdrage tot de evolutie van het stripverhaal is zowel origineel, als Vlaams en Belgisch. Maar, wat minder geweten is, ook heel Gents. Marc Sleen mag dan geen 'voltijds' getogen Gentenaar zijn, zijn verhalen uit de jaren '50 zijn in zekere zin Gentser dan die van welke striptekenaar ook. Laten we eerst even, in Gents perspectief, zijn levensloop bekijken.

Beknopte 'Gentse' biografie

Op 30 december 1922 werd Marc Sleen te Gentbrugge geboren als Marcel Neels. Hij groeide op in Sint-Niklaas, en belandde op 17-jarige leeftijd opnieuw in Gent. Hier studeerde hij aan de academie Sint-Lucas en beleefde hij vroege successen als kunstschilder. Tijdens die jaren aan de academie maakte hij van zijn leraars voor de grap soms karikaturen, wat één van hen de commentaar ontlokte: "ge leert klassieke muziek en ge houdt u met jazz bezig!". Hoewel zijn droom wel degelijk bij de klassieke schilderkunst lag en de begaafde jongeman zijn studie zeer ter harte nam, zag het lot blijkbaar toch meer in dat "jazz"talent. In het najaar van 1944 bereikte hem een uitnodiging van het Brusselse dagblad De Standaard om in dienst te komen als illustrator-cartoonist. Dit feit gaf aan zijn leven (en tegelijk aan de Vlaamse stripgeschiedenis) een definitieve wending.

In 1947 komt het binnen De Nieuwe Standaard (de opvolger van -) tot een afsplitsing: **één krant** gaat door als De Standaard, een andere wordt De Nieuwe Gids. Drie jaar later koopt de Gentse krant Het Volk De Nieuwe Gids op. Marc Sleen, die sinds 1947 in Schaarbeek woont (en later in Terhulpen en Hoeilaart), zal nu voor dat Gentse dagblad werken en, naast de eerder genoemde collega's, zijn beslissende stempel drukken op wat een memorabele epoche zal worden voor het Vlaams beeldverhaal. Als hij in 1965 de overstap maakt naar De (oude) Standaard gaan enkele duizenden lezers mét hem mee. Wanneer ten slotte in 1995 De Standaardgroep op zijn beurt Het Volk inlijft is de Gentse cirkel echt rond.

De band tussen Marc Sleen en Gent is dus heel wat ruimer dan de periode 1950-1965. Aan zijn jeugdijaren bij de Gentbrugse scouts, bijvoorbeeld, behoudt hij de beste herinneringen. De oorlogsjaren sloegen fysieke en emotionele wonden, maar gelukkig waren er ook vriendschappen met Gentenaars zoals Theo Lefèvre, Armand Pien en Michel Casteels.

Bovendien vonden na 1965 op Gentse bodem nog regelmatig 'Sleen – evenementen' plaats.

Bijvoorbeeld:

- 1972: presentatie in de Gentse opera van zijn safarifilm *Tiva*. Marc Sleen doet dat in het Nederlands, nota bene een primeur voor het Franstalige bastion dat de opera toen nog was!
- 1983: de Gentsche Sosseteit kent hem het *Gentse Handje* toe.
- 1984: opvoering in het Nieuwpoorttheater van *Het Rattenkasteel*, opera van Arne Sierens en Johan De Smedt (naar het 4de Neroverhaal, uit 1948).
- 2002: grootse overzichtstentoonstelling en huldiging in de Sint-Pietersabdij.
- 2012: luxe-uitgave van *De Hoed van Geeraard de Duivel*, een geschenk van stad Gent voor de 90ste verjaardag van zijn ere-inboorling.

Daarnaast ook publieke optredens tijdens de Gentse Feesten, o.a. in de praatstoel met Freek Neiryck (die samen met Luc De Bruyker en theater Taptoe, in 1988 *De Avonturen van Nero & co* op de planken brengt).

Waarde van het stripwerk van Marc Sleen

Voor de weinigen onder ons die Sleens werk niet zouden kennen, of er mis-

schien te weinig bij hebben stilgestaan - hoe gaat dat soms? - lassen we hier nog een kort waardeoordeel in. Zoals we al stelden: Marc Sleen is een fenomeen buiten categorie. Zijn verhalen mogen dan overlopen van humor, ze zijn veel meer dan vrijblijvend vertier, en overigens meer voor volwassenen geschreven dan voor kinderen (al bevatten ze doorgaans ook een laag voor deze leeftijdsgroep!). De kwaliteiten erin zijn talrijk en bestrijken allerlei gebieden: psychologie, humor, taal, verwoording, tekenstijl, verbeelding, originaliteit – noem maar op. Marc Sleen's grootste troef is vermoedelijk de levensechtheid van zijn personages: karikaturale figuren en tegelijk mensen van vlees en bloed! En dat geldt al evenzeer voor scenario's en dialogen. En voor de gave waarmee hij zijn personages uitbeeldt zoals hij ze laat spreken (of omgekeerd). Het kan niet voldoende onderstreept hoe uniek Sleen is met deze eigenschappen, zeker in België, en vermoedelijk in heel Europa. Niet zijn ding is perfectionisme (à la Kuifje), en ook niet opzichtige grafische virtuositeit (zoals in veel hedendaagse strips). Die dingen zouden voor het naturel van zijn stijl trouwens geen meerwaarde hebben betekend. Hier kunnen we deze kwaliteiten niet verder uitdiepen. De meest recente publicatie hierover is G. De Bruyker, Wat Nero zo bijzonder maakt. De erfenis van Marc Sleen. (Snoeck, 2013).

Het Gentse element

Zoals we hierboven al aangaven zijn het vooral de Nero-afleveringen uit de jaren '50 die een uitgesproken Gents cachet vertonen. Dit zien we mooi geïllustreerd op afb. 1 met een verwijzing naar de Gentse stadswijk Seleskest. Bij ontvangstcomité toenmalig burgemeester Emile Claey's – niet toevallig promotor van het kanaal Gent-Terneuzen (uit: *Beo de verschrikkelijke*, 215).

Afb. 1. Beo de verschrikkelijke, 215

Toen in 1950 dagblad De Nieuwe Gids in Gentse handen kwam, ging van de nieuwe werkgever, Het Volk, kennelijk een onweerstaanbaar Gentse inspiratie uit, die de knappe humor en de levensechtheid van Sleens verhalen nog verhoogde. Marc Sleen, die tot dan toe in De Nieuwe Gids met zijn acht eerste *Avonturen van Detectief van Zwam* (het latere *Nero*) een benijdenswaardige reputatie had verworven, ontvouwde daarbij vanaf zijn eerste verhaal in Het Volk (*De hoed van Geeraard de Duivel*) in geen tijd de volle maat van zijn kunnen. Dit alles aan een onwaarschijnlijk werkritme. Naast Nero, een paar stripreeksen en diverse illustraties, tekende hij immers nog *De Lustige Kapoentjes* en *Piet Fluwijn en Bolleke* (voor de wekelijkse jeugdbijlage Het Kapoentje), Octaaf Keunink (1952 - 1965, voor *Ons Zondagsblad*, een weekenduitgave van Het Volk), en natuurlijk, wie zou ze ooit kunnen vergeten die ze ooit zag, zijn jaarlijkse legendarische karikatuurverslagen van de Ronde van Frankrijk.

De hiermee gelijktijdig optredende ‘vergensing’ betekende niet dat de personages plotseling Gents spraken. Weliswaar komt er geregeld een leuk woordje dialect of dito uitdrukking aan te pas, maar merkwaardig is dat het om heel wat meer gaat: de Gentse sfeer draagt als het ware de hele spirit van die verhalen.

Dit is niet gemakkelijk objectief te staven, maar een vergelijking met de verhalen die na 1965 in De Standaard verschenen maakt al veel duidelijk. Zo betreft Marc Sleen in die verhalen meermaals Gent: *Het kwade oog*, 1974-75, speelt zich grotendeels aan de Coupure af, in een huis rechts van de Colpaertsteeg; *De straal van Oemtata*, 1975, voor een deel in en rond villa De Groote en het Astridpark aan de Lousbergskaai; *De bom van Boema*, 1983: integraal in Gent, met talrijke stadszichten en dialectzinnnetjes. Maar waar het Gentse element in de oude reeks wezenskenmerkend is voor de hele psychologie ervan, blijft het in die latere periode beperkt tot occasionele anekdotische opfleuringen.

Beter dan met wetenschappelijk getinte analyses kunnen we hier wellicht volstaan met de vaststelling dat elke Gentenaar (zeker die op ‘rijpere’ leeftijd) in de verwoordingen, de uitdrukkingen, en niet zelden ook in de lichaamstaal van Sleens figuren feilloos een typisch Gentse omgangsstijl herkent, specifiek dan die uit de vijftiger jaren van de vorige eeuw.

Typisch Gentse woorden

Hierbij, ter illustratie, uit die vroege Nero-verhalen een willekeurige bloemlezing van citaten, van woorden en uitdrukkingen ontleend aan het Gents.

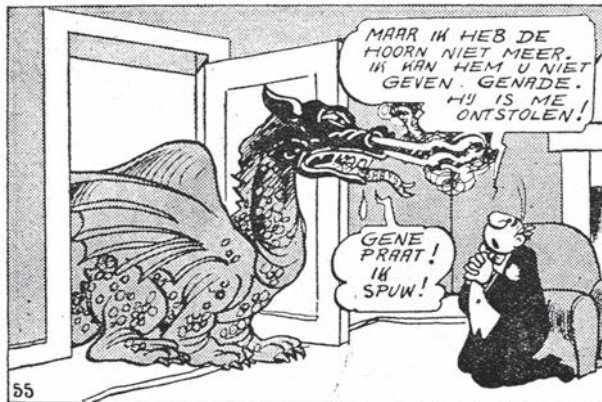
Baaske / schamoteren (goochelen): “Ik begrijp nog altijd niet waarom de duivel zo tuk is op die hoed. Ge kunt er een **baaske uit schamoteren**, maar ’t is er ook al mee.” (De *hoed van Geeraard de Duivel*, 60 - context: dat ‘baaske’ uit de hoed blijkt wel Nero’s wijze ‘tweede ik’ te zijn)

Arrangeren (toetakelen): “Oei oei! Hij is hem aan ’t *arrangeren!*” (De zwarte voeten, 123)

Aardigaard: Aan de keizer uit het oude Rome, niet de hoofdpersoon van het verhaal, worden drie gevangenen uitgeleverd, madam Pheip, Petoetje en Petatje, die met een tijdsraket in het oude Rome beland zijn. De keizer had driehonderd gevangenen gewild en gebiedt de boodschapper te straffen met driehonderd stokslagen. De repliek: “Genade, o goddelijke, genade, want deze drie gevangenen zijn meer waard dan 300 andere! ’t Zijn geweldige *aardigaards.*” (De rode keizer, 50).

Lolleke (grapje): in hetzelfde verhaal: Keizer Nero, vanuit zijn tribune in de arena, na een slapstickachtige ontsporing van het strijdtoneel: “Hou op met die lollekens!...Dood onmiddellijk die twee gevangenen.” (De rode keizer, 128).

Praat, gene - (giene prooat): afb. 2 uit De hoorn des overvloeds, 55.

afb. 2. De hoorn des overvloeds, 55

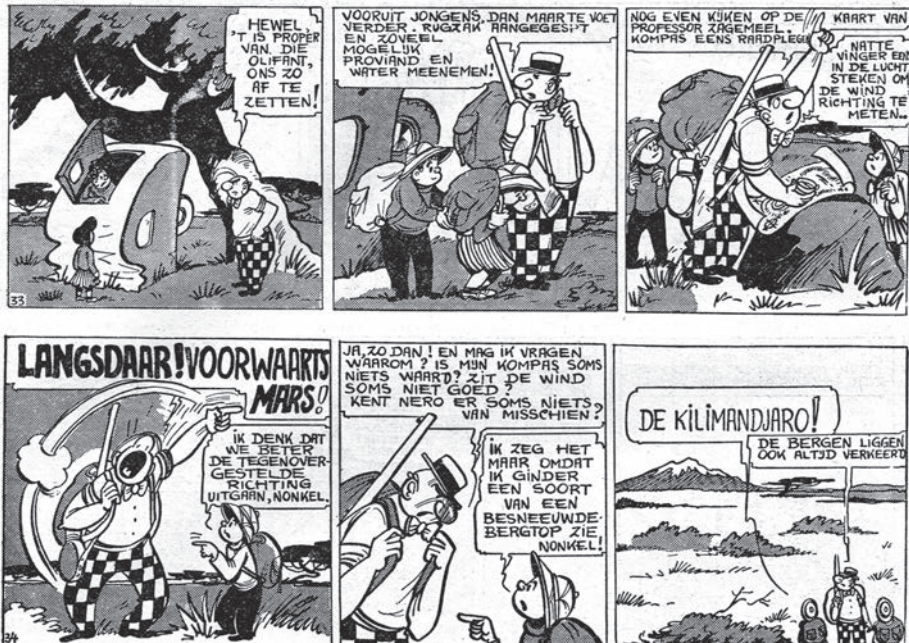
Luizen, vreemde - : “Heren, heren, tegen onze gevel staan vier **vreemde luizen...**” (De gouden vrouw, 82).

Oliepulle (dronkaard): de naam van het personage kapitein Oliepul (vanaf De groene chinees, 1954).

afb. 3. uit De gouden vrouw, 17.

Klaas (**giene kloas**: geen Sinterklaasgeschenk): ezel van Sint-Niklaas tot Indianenopperhoofd dat de bijl opheft om hem te slachten: "Kalm aan opperhoofd, kalm aan of geen klaas! Ik kwam maar eens kijken waar mijn vrienden bleven." (*Het ei van oktober*, 149).

afb. 4. De negen peperbollen, 33-34

Zuiver, iemand - hebben: afb. 3. uit *De gouden vrouw*, 17.

Zo dan?: afb. 4. uit *De negen peperbollen*, 33-34.

Tjiepen (Tsiepe – wenen): “Waarom sta ik te **tjiepen!!!** Wat is een gebroken aha zwaard? Niets!” (Tuizentflood, in *Het knalgele koffertje*, 49) “Schei uit met ‘*tjiepen*’!” (ibid. 150)

Lollekes(h)iere (lollekensheer, humorist, lolbroek): “... de humoristen, de goedgehumeurden, de lollekesheren... rechts” (*De Nerovingers*, 154 - professor Liberius splitst de aardbol en wil de rechterhelft bevolken met de positief -, de linkerhelft met de negatief ingestelden)

Kozzen (neef, kozijn): “Dag ‘*kozzen*’!” (Kangoeroe-eiland, 104 - Petoetje tot inboorling, die zijn neef blijkt te zijn).

Trienegiete (*Triene* - van ‘Catharina’ en ‘geit’, tot één scheldwoord gecombineerd): afb. 5 uit *De rode keizer*, 204 (Poppeia heeft per ongeluk niet Nero, maar madam Pheip, haar vriendin, neergeschoten).

Gentse uitspraak

Duud (duizend) “Negen duud negenhonderd en vijf, negen duud...” (*De hoorn des overvloeds*, 23 – op de achtergrond: Petoetje telt geld).

Ewt (vr.: èwe. Oud/oude): de ‘Awe-Ewe Rots’ (Antwerps én Gents – *De gouden vrouw*).

“**Taas faatelak e Gehaam ...**” : 6 afb. 6 uit *Het knalgele koffertje* (1958-59).

afb. 5 uit *De rode keizer*, 204.

Gents woordgebruik en zinswendingen

Ge hebt (er zijn) tegenwoordig toch **kluivers**! Geblinddoekt en met de “code de la route” op zijn hoofd wou hij oversteken!” zo commentarieert een toeschouwer, na een ongeval met Nero op straat (*De draak van halfzeven*, 21).

Liggen te, (**iets liggen te doen**: uitdrukking met laatdunkende connotatie: “Oeijoeijoeijoei! Ligt hij daar met een kruissnelheid van negentig in het uur door de straten te kruipen!” (De negen peperbollen, 196).

Omdat (in de betekenis van *opdat*): “Daarvoor heb ik hem een tikje gegeven, commissaris. **Omdat** hij terug normaal zou worden.” (*De draak van halfzeven*, 148).

Weer: op een weer zitten (weerstand ondervinden, niet vooruit geraken): “Geef hem een tik, Jean-Claude. Hij zit op een weer!” (*De wortelschietters*, 81). Nero fulmineert tegen de terreur van ondergrondse wezentjes op zijn eiland: ze slaan met een hamer op de tenen van bezoekers en spuiten vervolgens de vrijgekomen voet in, waardoor de getroffen persoon als een plant wortel gaat schieten. Tijdens Nero’s tirade ziet men vanuit een gat in het gras deze laconieke dialoog tussen ‘ondergronders’.

Feitelijk: “Madam, ik zou **feitelijk** tegen u niet meer mogen spreken... Ik ben nu **zo** een beroemdheid. **Zo** een gevraagd artist.” (De daverende pitteleer, 55).

afb. 6 uit Het knalgele koffertje

Gedragingen, die de Gentse teneur illustreren.

“Niet willen! Niet willen? Wie zegt dat, niet willen” 7 (afb. 7 uit *De hoed van Geeraard de Duivel*, 53).

afb. 7 uit De hoed van Geeraard de Duivel, 53

Iemands naam combineren met die van een beroemdheid als men er een eigenschap (positief / negatief) of een voorval aan wenst te verbinden: afb. 8 uit De bronnen van Sing-Song-Li, 87. **Abdel Kader Petoetje**: naar *Abdel-Kader-Zaaf*, de onfortuinlijke Algerijnse tourrenner die in 1950, het jaar voordien, tijdens de rit Perpignan-Nîmes onder een boom in slaap was gevallen (naar gelang van de bron: door wijn van toeschouwers of door een overdosis pepillen, hem verstrekt door een mederenner). Dit is nota bene niet Petoetjes voornaam, zoals sommige commentatoren, onbekend met deze gewoonte, uit deze passage afleidden.

afb. 8 uit De bronnen van Sing-Song-Li, 87.

Typische aanwending van laatdunkende begrippen

“Kijk eens ma! Ze hebben drie gaatjes in mijn broek geschoten! ’t Zijn **ambtanteriken** als ze beginnen hee ma!” “Datte! Ge hebt er geen gedacht van wat een **kiekens** dat het zijn!” (Petoetje en madam Pheip, zich in veiligheid wanend na een beschieting door Sovjet soldaten in *Het vredesoffensief van Nero*, 95). Deze scène heeft ook een tijdsdocumentaire betekenis. De communisten waren in die koude oorlog-periode, zeker voor de katholieke pers waar-toe Het Volk behoorde, de slechteriken. Medewerkers van een katholiek dagblad moesten in die verzuilde tijden het andere kamp op de korrel nemen.

Specifiek gebruik van verkleinwoorden

Zeshonderd werkmannen, elk in driedubbele daguur, hebben een bijzonder **inspanningske** geleverd. (*De hoorn des overvloeds*, 43; met licht ironische bijklank: niet exclusief Gents, maar toch heel typisch).

Het verkleinwoord **stukske** (met bijstelling) komt op veel plaatsen voor. Onder andere in hetzelfde verhaal, 161, 214: ’t Leven is toch een **stukske** komedie. Hilarisch wordt het als Sleen dit soort uitdrukkingen in de mond legt van een anderstalige, zoals een Sovjet-Russische ambtenaar/arbeider in *Het vredesoffensief van Nero*, 157: “Allo kameraad commissaris Boelgovanetsj. Zend onmiddellijk een **stukske** gewapende macht. Er zijn hier drie rare snuiters die me verdacht voorkomen. Ze spreken niet eens Russisch.” (Dat laatste zinnetje!...).

Nero, tot klein Japans meisje: “Waarom die traantjes, *mijn zoet spleetooke?*” (*De groene Chinees*, 113). Afb. 9 uit Het ei van oktober, 32: Nero’s nuancerende tussenwerping (“ik zeg nog niet altijd waardenen...”) plus dit hele verzoenende betoog: heel Gents aandoende dialoog.

afb. 9 uit Het ei van oktober, 32

Volks familiale aanspreking, via bijnaam of via deel van de naam

Nero: “Ogenblikje *ijzeren*, ik snel ter hulp!”: bij een schipbreuk; de IJzeren Kolonel gaat kopje onder: “Ik ben half of ijzer!!” (*De ijzeren kolonel*, 40).

Tot zover deze Gentse bloemlezing ... ‘buiten categorie’.

*Met dank aan Stichting Marc Sleen voor het vrijgeven van het
beeldmateriaal
(www.marc-sleen.be)*

Lijst van De ‘Gentse’ Avonturen Van Nero en Co – periode Het Volk

(Verschenen na de eerste acht stripverhalen voor De Standaard - de Nieuwe Gids)

<i>De hoed van Geeraard de Duivel (1950)</i>	<i>Operatie koekoek (1958)</i>
<i>Moea-papoea (1950-51)</i>	<i>Het knalgele koffertje (1958-59)</i>
<i>De zwarte voeten (1951)</i>	<i>De daverende pittleer (1959)</i>
<i>De bronnen van Sing Song Li (1951)</i>	<i>De draak van halfzeven (1959)</i>
<i>Het vredesoffensief van Nero (1951-52)</i>	<i>De zoon van Nero (1959-60)</i>
<i>Beo de verschrikkelijke (1952)</i>	<i>Het wonderwolkje (1960)</i>
<i>De bende van de zwarte kous (1952)</i>	<i>De brollebril (1960)</i>
<i>De ark van Nero (1952-53)</i>	<i>De Nerovingers (1960)</i>
<i>De ring van petatje (1953)</i>	<i>De groene patreel (1961)</i>
<i>De rode keizer (1953)</i>	<i>Kangoeroe-eiland (1961)</i>
<i>De hoorn des overvloeds (1953-54)</i>	<i>Het lodderhoofd (1961-62)</i>
<i>De gouden vrouw (1954)</i>	<i>De witte parel (1962)</i>
<i>De groene chinees (1954)</i>	<i>De driedubbelgestreepte (1962)</i>
<i>Pol de pijpegeest (1954-55)</i>	<i>De kille man djaro (1962-63)</i>
<i>De x-bom (1955)</i>	<i>Het zevende spuitje (1963)</i>
<i>Het ei van oktober (1955-56)</i>	<i>De brief aan Nasser (1963)</i>
<i>De wortelschietters (1956)</i>	<i>De juweleneter (1963)</i>
<i>De negen peperbollen (1956)</i>	<i>De kromme cobra (1964)</i>
<i>De ijzeren kolonel (1956-57)</i>	<i>De spekschieter (1964)</i>
<i>De granaatslikker (1957)</i>	<i>De krabbekokers (1964)</i>
<i>De vliegende handschoen (1957)</i>	<i>De pijpeplakkers (1964-65)</i>
<i>Het geheim van bakkendoen (1957-58)</i>	<i>De lowie-treizekast (1965)</i>
<i>De pax-apostel (1958)</i>	